

Recenzje

Aneta M. Sokół

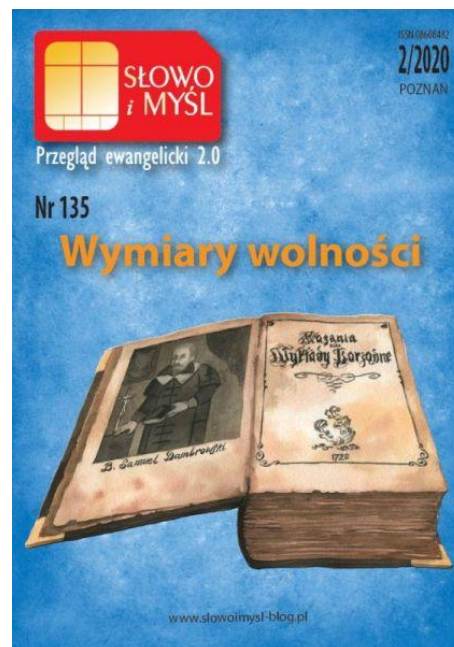
„Słowo i Myśl. Przegląd Ewangelicki 2.0” 2020, nr 2 (135), ss. 80.

Ukazał się nowy numer „Słowa i Myśli”, czasopisma Polskiego Towarzystwa Ewangelickiego, publikowanego obecnie tylko w wersji internetowej jako półrocznik. Najnowszy numer poświęcony został tematyce wolności – wolności jednostki, wspólnoty, wyznania, własnych przekonań, w tym nie tylko religijnych. W poprzedzającym słowie wstępnym redaktor naczelna periodyku – prof. UAM, dr hab. Małgorzata Grzywacz przypomina, że także na „fundamentach wolności” rozpoczęła się Reformacja, która zburzyła stary system myślenia kładąc podwaliny pod Kościół oparty na „wolności chrześcijańskiej”, uwzględniającej wszak dobrowolną służbę na rzecz każdego bliźniego. Te odległe zdawałoby się poglądy i wydarzenia stały inspiracją do współczesnego spojrzenia na konkretne losy, biografie, ale także zbiorowości strzegące swoich praw religijnych, wbrew narzucanym ograniczeniom i zakazom.

W głównym tematycznym bloku zatytułowanym „Wymiary wolności” przypomniana została postać czeskiego prezydenta Vaclava Hávla (1936-2011), obrońcy demokracji, więźnia politycznego, ale przede wszystkim wielkiego intelektualisty rozumiejącego zachodzące wokół procesy, zmiany, zjawiska społeczne czy mentalnościowe. Dr Agnieszka Kulig przedstawia, na czym polegała wewnętrzna wolność Hávla, którą urzeczywistniał w czasach socjalizmu, która zapewne dawała mu siłę także w okresie późniejszym; autorka stara się odczytać jego indywidualny suwerenny „projekt” wolnościowy, oparty na wysokich wymaganiach wobec siebie, na wierności własnym przekonaniom, ideałom, dążeniom. Czy postawa czeskiego polityka może być współczesną inspiracją? Czy te odległe doświadczenia niosą z sobą naukę na czasy pandemii? Jak dowiedzie uważna lektura, te różne sytuacje kryją w sobie niejedno podobieństwo, prawidłowość, inspirację („Wolność jako suwerenność wewnętrzna. Przesłanie Vaclava Hávla”).

Czym była Zgoda Sandomierska na tle swoich czasów? Czym była w wymiarze europejskim, rodzimym, międzywyznaniowym? Na te z kolei pytania stara się odpowiedzieć dr Łukasz Barański w nawiązaniu do 450-lecia tego zapomnianego raczej wydarzenia („Wolność chrześcijańska a obywatelska. W 450. Rocznice uchwalenia Zgody Sandomierskiej”). Autor pokazuje losy porozumienia zawartego w 1570 roku w Sandomierzu przez luteran, ewangelików reformowanych i braci czeskich. To polscy innowiercy podjęli trud pojednania ponad różnicami swoich konfesji, ponad własnymi dogmatami, aby reprezentować interesy całej protestanckiej wspólnoty w Rzeczypospolitej; wystąpili w imię obrony swoich praw religijnych, ale także z myślą o losach kraju, któremu chcieli służyć na równi z katolicką większością społeczeństwa. Jak podkreśla historyk, było to „samoograniczenie swojej tożsamości wyznaniowej w imię realizacji wizji, która przyświecała wcześniej Janowi Łaskiemu – stworzenia Kościoła narodowego w Rzeczypospolitej.” Ale poznajemy także przyczyny, które nie pozwoliły na pełne urzeczywistnienie postanowień Zgody, która w dalszej perspektywie pozostała jedynie dokumentem wzbudzającym podziw w Europie.

W dalszej części przypomniane zostały postaci dobrze znane w środowisku współwyznawców, w różny sposób związane z własną konfesją, których odejście niejednokrotnie przerwało indywidualną aktywność, działalność, służbę na rzecz wspólnoty. Maria Drapella przedstawia twórczość Jerzego Pilcha uchodzącego za najbardziej ewangelickiego współczesnego pisarza, który odszedł w maju 2020 roku. W jaki sposób czytelnicy odbierają ewangelicyzm przedstawiany w jego książkach? Jak literaturoznawcy postrzegają ewangelickie wątki rozsiane w pisarstwie Pilcha? Czym jest jego literacka konfesyjność dla współwyznawców, dla środowiska z którego wyszedł, z którym się utożsamiał? Na postawione pytania autorka nie daje wyczerpującej odpowiedzi, zachęcając jednak do głębszego zainteresowania się twórczością

pisarza wywodzącego się z Wisły, wymykającego się jednoznacznym ocenom, ale także z ironią patrzącego na własną wspólnotę („Misja edukacyjna Jerzego Pilcha?”).

Nie tak dawno odeszli również Pastorostwo Aniela i Jan Szarkowie, w tym ks. Jan Szarek, biskup swego Kościoła w latach 1991-2001, który stał się ofiarą szerszącej się pandemii. Pozostawione przez obojga małżonków publikacje pozwoliły na wiarygodne pokazanie ich służby, którą wypełniali z poświęceniem w ciągu całego swego życia, będąc aktywnymi na wielu polach działalności – religijnej, ekumenicznej, społecznej. Dzięki opublikowanym wspomnieniom ks. Szarka przypomniana została jego posługa – od mazurskiej, poprzez cieszyńską po przewodzenie całemu Kościołowi luterańskiemu w Polsce. W tej drodze zawsze towarzyszyła Biskupowi Aniela Szarek, po której pozostała niewielka książeczka zatytułowana *Piękna starość* (2020). Książki umożliwiają bliższe poznanie każdego z Autorów, docenienie ich odwagi, życiowych wyborów, a przede wszystkim oddania Kościołowi (dr Aneta M. Sokół, „Pozostały książki... O Pastorostwie Anieli i Janie Szarkach”).

Do przedstawianych osób Władysława Magiera dołącza postać związaną z parafią ewangelicką w Poznaniu, jednocześnie zasłużonego naukowca, profesora w dziedzinie chemii, rektora Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu, wychowawcy wielu pokoleń badaczy na tym polu. Poznajemy sylwetkę prof. Jerzego Suszki (1889-1972), który w swoim życiu wierny był ewangelickiemu etosowi pracy, służył nauce, ale nie zapomniał także o wspólnocie, z której się wywodził, w tym uczestniczył w restytuowaniu poznańskiej parafii. To kolejny przykład własnej wewnętrznej suwerenności strzeżonej również w trudnym okresie powojennym („Profesor Jerzy Suszko (1889-1972). „Tytan pracy – nauce poświęcił swoje życie”).

Cykl artykułów pokazujących różne wymiary wolności uzupełnia tekst kazania wygłoszonego przez biskupa Jerzego Samca z okazji 100-lecia parafii ewangelickiej w Poznaniu. W swoim kazaniu duchowny kieruje uwagę słuchaczy ku oczekiwaniom Stwórcy względem człowieka, różnym od oczekiwań ludzkich, od wymagań, które stawia każdemu świat, praca czy kariera zawodowa. Takie zestawienie dwóch odmiennych „wektorów” kierujących życiem pobudza do refleksji, do zatrzymania uwagi na sprawach najistotniejszych dla człowieka wierzącego. Kazanie oparte na Psalmie 84 jest zachętą do odnalezienia właściwej perspektywy postrzegania własnego życia, która uwzględniałaby bliskość Boga, cud stworzenia, poszanowanie innych.

W prezentowanym numerze nie zabrakło stałych rubryk, dobrze znanych z poprzednich numerów. W rubryce „Luterańska Polska” przedstawiona została parafia ewangelicka z Grudziądza. Tamtejszy proboszcz ks. dr Karol Niedoba pokazuje parafię na tle jej powojennego odrodzenia, koncentrując uwagę czytelników na współczesnej działalności parafialnej, która służy przede wszystkim integracji niewielkiej grupy wiernych, ale ma na celu także prezentację własnych tradycji konfesyjnych mieszkańcom miasta. W tym aspekcie parafia grudziądzka organizuje wydarzenia religijne, edukacyjne, ekumeniczne, na miarę swoich możliwości inicjuje także inicjatywy diakonijne. Autor podkreśla ponadto, że szczególną okazją do zaprezentowania swojej konfesji innym było 500-lecie Reformacji, któremu towarzyszyły wydarzenia rocznicowe współorganizowane przez grudziądzkich ewangelików przy pomocy miejscowych władz i instytucji („Życie parafii św. Jana w Grudziądzu – wydarzenia ostatnich lat”).

Rubryka „Protestanckie światy” odsyła czytelnika ku dziejom chrześcijaństwa w Japonii. Aleksandra Jaworowicz-Zimny – absolwentka Uniwersytetu w Hokkaido, przybliży wielowiekowy wizerunek chrześcijaństwa w kraju kwitnącej wiśni – od prześladowań chrześcijan na ziemi japońskiej po stopniową akceptację przedstawicieli różnych Kościołów i wyznań. Jak pokazują przedstawiane wydarzenia, z czasem na gruncie japońskim doszło do oswojenia także denominacji protestanckich, które wносиły nie tylko ożywienie duchowe, ale również innowacje gospodarcze, technologiczne czy kulturowe. Ponadto chrześcijaństwo stało się współcześnie inspiracją dla zamkniętego japońskiego społeczeństwa, szczególnie w zakresie obyczajowości, obrzędowości czy religijnych rytuałów codziennych.

W części historycznej nowego numeru „Słowa i Myśli” zamieszczone zostały trzy artykuły przypominające o obecności protestantyzmu w rodzimej przeszłości. „Mozaika wyznaniowa w cieniu Wielkiej Sowy” – to dzieje protestantyzmu rozwijającego się w rejonie Gór Sowich, gdzie przez stulecia istniały silne wspólnoty luterańskie. Konfesyjnym symbolem tych ziem pozostaje XVII-wieczny świdnicki kościół (kościół Pokoju), wzniesiony poza miastem, z nietrwałych materiałów, na przekór nieprzyjaznym dla ewangelików zarządzeniom. Agnieszka Machnicka-Śnieżek (przewodnik i pilot wycieczek) w swoim artykule ukazuje, w jaki sposób podziały polityczne czy decyzje panujących wpływały na protestancką społeczność zakorzenioną na tych terenach od czasów Reformacji.

Artur Michalski (członek Ewangelickiego Stowarzyszenia Kultury) przedstawia sylwetki ewangelickich generałów, którzy swoją działalnością zapisali się w historii II Rzeczypospolitej. Osiem zaprezentowanych biogramów prezentuje żołnierzy pochodzących z różnych zaborów, uczestników walk o niepodległość,

niejednokrotnie bliskich współpracowników Józefa Piłsudskiego. Wśród generałów związanych z Kościołami ewangelickimi funkcjonującymi w okresie międzywojennym znaleźli się m.in. Wacław Dziewanowski, Edmund Kessler, Aleksander Pik, Józef Artur Rybak.

Kim był Carl Löwe (1796-1869), zapomniany szczecinianin? Romuald Długosz przypomina sylwetkę ewangelickiego organisty, kompozytora, muzyka, który swoje życie związał ze Szczecinem, którego ze względu na talent określano Schubertem Północnych Niemiec. Pokróćce przedstawione zostały dokonania muzyczne Löwego, jego udział w życiu muzycznym Szczecina, jego przywiązanie do tego miasta. Autor śledzi jednocześnie oznaki pamięci o muzyku, niestety zacierane w latach powojennych, pielęgnowane przez parafię ewangelicką, jednak zdaniem autora zbyt nikłe w kulturowej przestrzeni miasta („Carl Löwe – wybitny szczecinianin i jego upamiętnienie”).

W zakończeniu zaprezentowane zostały biogramy zmarłych w 2020 roku członków Polskiego Towarzystwa Ewangelickiego, jednocześnie aktywnych działaczy wyróżnionych honorowym członkostwem. Przypomniana została sylwetka dobrze znanego we własnym środowisku wieloletniego prezesa cieszyńskiego Oddziału – Władysława Sosny. Był on także przewodnikiem turystycznym, autorem wielu publikacji, inicjatorem wydarzeń upamiętniających innych. Przedstawiając Zmarłego Władysława Magiera napisała: „*był człowiekiem wyjątkowym, człowiekiem-instytucją.*”

W 2020 roku poznańscy działacze pożegnali mec. Bernarda Rozwałkę, aktywnego działacza tamtejszego Oddziału, ponadto pierwszego prezesa Zarządu Głównego PTEw. Prezentując dokonania zmarłego dr Michał Jadwiszczok podkreślił jego zaangażowanie w działalność parafii poznańskiej, w której przez długi czas pełnił funkcję przewodniczącego Rady Parafialnej, której służył również swoim doświadczeniem prawniczym.

Podsumowując można zaznaczyć, że w nowym numerze „Słowa i Myśli” przypomnianych zostało wiele zasłużonych osób – od ks. biskupa Jana Szarka, poprzez pisarza Jerzego Pilcha, ewangelickich generałów II Rzeczypospolitej, po zmarłych członków PTEw. Na życiorysy spoglądamy poprzez pryzmat wolności chrześcijańskiej, opisaną w traktacie wydanym przez Marcina Lutera w 1520 roku („O wolności chrześcijańskiej”), wolności uwzględniającej odpowiedzialność za innych, a tym samym bezinteresowną służbę na rzecz bliźnich. Te koncepcje myślowe stały się szczególnie aktualne obecnie – w czasach pandemii, czasie wymagającym odwagi, dokonywania wyborów naznaczonym troską o najbliższych, ale także o bezimienne ofiary umierające niejednokrotnie na ekranach naszych telewizorów. Wolność chrześcijańska, jak starali się dowieść twórcy Zgody Sandomierskiej, nie ma w sobie nic z samowoli, o czym można było przekonać się niejednokrotnie w ciągu ostatnich trudnych miesięcy, pośród strachu o własne życie, o przyszłość, o innych. Pozostaje zachęcić do lektury całego numeru wzbogacającego wiedzę o ludziach, o konfesyjnych tradycjach zapisanych w rodzimej przeszłości, o znaczeniu wolności tak często również ograniczanej w sytuacjach krytycznych.

Wszystkie artykuły zostały wzbogacone w większości kolorowymi ilustracjami, które przedstawiają osoby, budynki kościelne czy wydarzenia religijne. Na końcu znajdziemy informacje o autorach i autorkach. „Słowo i Myśl” dostępne jest na urządzeniach mobilnych, w miejscach z dostępem do Internetu, z możliwością skopiowania pliku i sporządzenia wydruku na własne potrzeby.

Numer „Słowa i Myśli” 2/2020 dostępny jest pod adresem: <https://slovoimysl-blog.pl/>.